

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΕΣ

Ευάγγελος Λιβιεράτος

Ένα ταξίδι

*στην κυριαρχία των χαρτών.
Ιστορίες για την απεικόνιση της
διεύρυνσης του κόσμου*

Εκδόσεις Ζήτη,
Θεσσαλονίκη, 2007

Ο Ευάγγελος Λιβιεράτος, συγγραφέας αυτού του βιβλίου, προσπαθεί άοκνα και φιλότιμα, ευχάριστα όμως και δημιουργικά, να επιχειρήσει «μεταμορφώσεις», προσφέροντάς μας αδιάκοπα κοιτάγματα και προσεγγίσεις θεμάτων, που ανεκπαίδευτα μάτια ή μονοσήμαντα εστιασμένα θα προσπέρναγαν αδιάφορα ή αποσπασματικά. Με το *Ταξίδι στην κυριαρχία των χαρτών* που μας προσφέρει, μας προσκαλεί σε μια περιδιάβαση των διαδοχικών διευρύνσεων του κόσμου, αλλά όχι μόνο.

Από μικρός μου άρεσαν τα ταξίδια, και αν σε αυτή την προτίμηση προσθέσω την καταγωγή μου, από Έλληνες της Διασποράς, τότε η αγάπη για την περιπλάνηση και την ανακάλυψη νέων τόπων ήταν πάντα κάτι που με γοήτευε. Ένα ταξίδι όμως με τη διεισδυτική χαρτογραφική ματιά ενός χαρτογράφου καταφέρνει να ξεπερνά τα αποστειρωμένα, πολύ στενά μονοπάτια της επιστήμης, προσφέροντας τον πλούτο και τον πολιτισμό που απορρέουν από αυτή.

Στο βιβλίο αυτό γίνεται σαφές από την πρώτη ήδη σελίδα ότι... «ο γαιοχώρος μπορεί χωρίς τον άνθρωπο, ο άνθρωπος όμως είναι αδύνατον να μπορεί χωρίς τον γαιοχώρο». Αφήνοντας τον πολυχρησιμοποιημένο και γεμάτο πλέον πολλές αμφισβησίες όρο Γη, υιοθετεί σχεδόν καινοτομικά τον όρο «γαιοχώρος» για να δώσει την πληρότητα και την πολυσυμ-

ντικότητα που του αναλογεί, να φτάσει έτσι τεκμηριωμένα στη χρήση του όρου *γράφειν την γην*, τον οποίο στο τέλος ταυτίζει με τον όρο *κυριαρχείν την γην*.

Οι χαρτογράφοι για χρόνια πολλά σχεδίαζαν τους χάρτες τους χωρίς να αφήνουν το ατελιέ τους, από τις περιγραφές και αφηγήσεις ταξιδευτών που είχαν επισκεφτεί αυτές τις άγνωστες και άρα μυστηριακές χώρες. Με τρόπο σαφή και παραστατικό μάς άφησαν έναν τεράστιο πλούτο απεικονίσεων και περιγραφών, που αποτέλεσε πολύτιμη παρακαταθήκη για τους συνεχιστές.

Διαβάζοντας αυτό το βιβλίο, είχα συνεχώς την αίσθηση ότι ένας πολυταξιδεμένος αφηγητής ξετυλίγει μπροστά μου το κουβάρι της πολύπλοκης και πολυδιάστατης ιστορίας της διαμόρφωσης της εικόνας αυτού του κόσμου, που άλλοτε μεγάλωνε και διευρυνόταν και άλλοτε, με παρ'άξενό τρόπο, συρρικνωνόταν και περιοριζόταν από ενδογενείς μηχανισμούς και ιδεοληψίες.

Την εποπτεία αυτού του «ζωοφόρου γαιοχώρου» όπως ο ίδιος τον προσδιορίζει, επιτυγχάνουν οι κοινωνίες συνδυάζοντας το *γράφειν την γην*, δηλαδή τη χαρτογραφία, με δύο χαρακτηριστικά για το συγγραφέα στοιχεία: την επίδοσή τους στις αγορές και την ικανότητά τους για ευρεία κινητικότητα, τολμώντας να ταυτίσει πλήρως, όπως είπαμε, το *γράφειν την γην* με το *κυριαρχείν την γην*.

Έτσι, καταφέρνει να μεταμορφώσει αυτό το ταξίδι σε ένα ταξίδι στον πολιτισμό, τολμώντας και επιτυγχάνοντας μια γεωγραφία του πολιτισμού, αφού, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά: «πολιτισμός, οίκος και οικονομία από τη μια, κινητικότητα, οικουμένη και αγορά από την άλλη [...] οδήγησαν (και οδηγούν) στην παραγωγή γνώσης».

Με παραστατικά διαγράμματα, ευρηματικά στη σύνθεσή τους και επικοινωνιακά στο γραφισμό τους, οδηγεί τον αναγνώστη-ταξιδευτή στο ξετύλιγμα της αλληλουχίας πολιτισμών και τεχνολογικών ευρημάτων.

Από τα πετρογραφήματα-βραχογραφήματα των πρωτοπολιτισμών μέχρι την ευφύεστατη στη σύλληψη και την αμφισβησία της «ψηφιακή γη», η ανακάλυψη, η περιγραφή, η απεικόνιση, η τεκμηρίωση και η καταγραφή της γνώσης δίνουν στον αναγνώστη τη δυνατότητα να παρακολουθεί το κάθε φορά «πήγαινε πιο πέρα» του ανθρώπου, που τον έκανε να διευρύνει τη γεωγραφία του.

Η «παγκοσμιοποίηση» ως ταύτιση της Γης (Terra) και του Κόσμου (Mundus) βοηθά στην αξιολόγηση και το μέγεθος της συμμετοχής πολιτισμών που «γεωχωρικά» ξεκινούν από τη Μεσοποταμία, την Αίγυπτο και τον Ινδό ποταμό, για να περάσουμε σε αυτούς της Κίνας, της Κεντρικής Αμερικής και της Φοινίκης, για να σταθούμε στους Έλληνες και την κυκλική πρωτογεωγραφία τους των ομηρικών χρόνων.

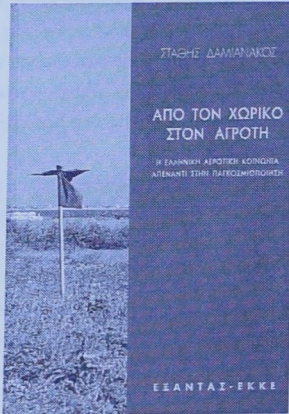
Με τρόπο ιδιαίτερα μεθοδικό και διδακτικό, αλλά συγχρόνως σχεδόν μυθιστορηματικό, ο συγγραφέας ξεκινά παρασύροντας τον αναγνώστη σε ένα οδοιπορικό με οδηγούς τον Σκύλακα, τον Πυθέα, τον Αναξίμανδρο και τον Εκαταίο σε μια Γη επίπεδη και κυκλική, στο κέντρο του σφαιρικού σύμπαντος.

Διακρίνοντας και οριοθετώντας την ιστορία αυτής της χαρτογραφικής περιπλάνησης σε πέντε μεξίζονες περιόδους με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά: Α) της κυριαρχίας των Ελλήνων και της πολεμαϊκής γεωγραφίας, Β) της κυριαρχίας των Αράβων και των μεσαιωνικών χαρτών ΟΤ, Γ) της κυριαρχίας των ναυτικών πορτολάνων, Δ) των ναυτικών χαρτών, και τέλος Ε) της σύγχρονης γεωδαιτικής χαρτογραφίας, προχωράμε σε μια διαδρομή την οποία φωτίζουν ονόματα όπως του Ερατοσθένη, του Μαρίνου και του Στράβωνα, αλλά και του Κλαύδιου Πτολεμαίου, που με τη γεωγραφία του οριοθετεί το τέλος μιας μεγάλης επιστημονικής και τεχνολογικής εποχής, ολοκληρώνοντας το τρίπτυχο της γεωεποπτείας.

Οι μυστηριακοί «δρόμοι του μεταξιού» αλλά και η σημαντικότητα

ΕΞΑΝΤΑΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ

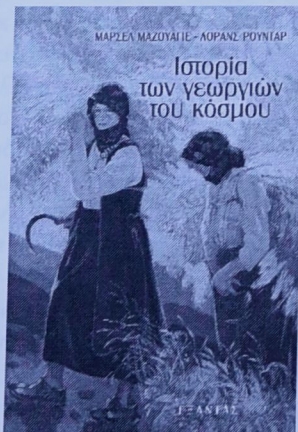
ΣΤΑΘΗΣ ΔΑΜΙΑΝΑΚΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΩΡΙΚΟ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΗ

Η ελληνική αγροτική
οικονομία απέναντι στην
παγκοσμιοποίηση

ΜΑΡΣΕΛ ΜΑΖΟΥΑΓΙΕ ΛΟΡΑΝΣ ΡΟΥΝΤΑΡ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΩΝ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Από τη Νεολιθική Εποχή
στη σύγχρονη κρίση

των Αράβων χαρτογράφων προσφέρουν νέες προοπτικές και διευρύνουν τους ορίζοντες της χαρτογραφικής γεωεποπτείας, που θα στενέψουν αργότερα, στην 3η περίοδο της Μεσαιωνικής, με την «επιστροφή» στην επίπεδη Γη και τη θεωρία των «αντιπόδων».

Με τρόπο ιδιαίτερα τεκμηριωμένο επισημαίνονται οι θρησκευτικές και κοινωνικές ανακατατάξεις της εποχής, που μεταφράζονται σε «στερεότυπα απεικονίσεων συμβολικού περιεχομένου μακριά από το επιστημονικό πρότυπο της πτολεμαϊκής γεωγραφίας».

Έτσι, φωτίζοντας με ένα ιδιαίτερο φως τα «σκοτάδια» αυτής της περιόδου, καταλαβαίνουμε γιατί κανένας πολιτισμός που αναπτύχθηκε τότε δεν κατάφερε να κυριαρχήσει σε οικουμενικό εύρος, αφού δεν ικανοποιούσε και τα τρία στοιχεία του τρίπτυχου «αγορά-κινητικότητα-γεωεποπτεία». Μόνο κατά τον 12ο-13ο αιώνα ναυτικές ιταλικές πόλεις άρχισαν να ολοκληρώνουν, μετά την αρχαιότητα, αυτό το τρίπτυχο.

Είναι η εποχή των πορτολάνων, χάρτες ναυσιπλοΐας όπως η περίφημη Carta Pisana, αλλά και της «ανακάλυψης» της γεωγραφίας του Πτολεμαίου από τον Μάξιμο Πλανούδη, που γοητεύει τον αυτοκράτορα Ανδρόνικο Β', όπως επίσης των «μυθικών» ταξιδιών των Βενετών Πόλο.

Όλα αυτά λίγο πριν από την Αναγέννηση, γιατί στις αρχές του 15ου αιώνα η πανίσχυρη Δύση «ανακαλύπτει» με τη σειρά της την πτολεμαϊκή χαρτογραφία. Η ίδρυση αυτή την εποχή των μεγάλων και ισχυρών δυναστειών στη Δύση (Γαλλία, Ισπανία, Πορτογαλία) ετοιμάζει το δρόμο των μεγάλων θαλασσοπόρων και των μεγάλων ανακαλύψεων για τη διεύρυνση και κυριαρχία του κόσμου. Η γοητεία ονομάτων όπως Βάσκο ντε Γκάμα, Αλμπουκέρκε, Χριστόφορος Κολόμβος και Αμέρικο Βεσπούτσι των παιδικών μας γεωγραφικών φαντασιώσεων συμπληρώνεται από τη γοητεία των Νέων Χωρών, της διεύρυνσης δηλαδή της

παγκοσμιοότητας της Μεσογείου σε μία άλλη παγκοσμιοότητα, που αιώνες αργότερα θα μας οδηγήσει στην παγκοσμιοποίηση.

Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να επισημανθεί εδώ η μεγάλη σημασία που δίνει ο συγγραφέας στην προσπάθεια προσέγγισης της Δύσης με την Ανατολή που επιχειρείται αυτή την εποχή, με την περίφημη Σύνοδο της Φεράρας-Φλωρεντίας. Παρομοιάζοντας τη Σύνοδο με ένα φόρουμ ιδεολογικών ζυμώσεων και ανταλλαγής γνώσεων, ακόμα και συζητήσεων σχετικά με νέες γεωγραφικές αναζητήσεις, προχωρά στη διατύπωση της θέσης ότι η Σύνοδος βρέσκει στην αφετηρία της «μεγάλης αντιστροφής» στην κατεύθυνση και ο δρόμος προς τη Δύση και τον Νέο Κόσμο μοιάζει να σηκώνει αυλαία. Μετά από 20 αιώνες αντίληψης για τον γεωχώρο, τα δεδομένα αλλάζουν και το γνωστό μας τρίπτυχο μοιάζει εδώ να «απογειώνεται».

Η ασφυκτική πυκνότητα, όπως ο ίδιος παραδέχεται, τοπωνυμίων, προσώπων, πολιτισμών και λαών, την οποία μας μεταφέρει, ανανεώνοντας και εμπλουτίζοντας τις εικόνες που έχουμε γύρω από αυτό τον Νέο Κόσμο, δεν είναι παρά μία ελεγγεία για τις χαρτογραφήσεις και την τεχνονγνωσία της γεωεποπτείας.

Είναι τότε που αναπτύσσονται ιδιαίτερα οι εθνικές χαρτογραφικές σχολές και οι χαρτογραφικοί εμπορικοί οίκοι. Η ολλανδική και αγγλική σχολή βρίσκονται στην αφετηρία, αλλά και προσωπικότητες της χαρτογραφίας όπως ο Ortelius και ο Mercator.

Είναι η εποχή της μεγάλης αστικοποίησης και της ίδρυσης νέων αστικών κέντρων αλλά και νέων αστικών θεσμών, όπως οι επιστημονικοί οργανισμοί, που, ακολουθώντας την έμφαση των νέων κεντρικών διοικητικών οργανώσεων, οδηγούν στην εφαρμογή των μεγάλων χαρτογραφικών εργασιών. Ο «χαρτογράφος του βασιλέως» είναι μία νέα αστική αξία και εξαργυρώνεται ποικιλοτρόπως.

Σε όλο αυτό το κεφάλαιο παρα-

κολουθούμε τον αναλυτικό τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας, αφού καταγράψει τις μεγάλες ανακατατάξεις που προκαλούνται από την αστική ανάπτυξη της Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης, συνδέει την ανάγκη της χαρτογραφικής απεικόνισης της επικράτειας με ένα μελετημένο χαρτογραφικό υπόβαθρο. Έτσι, η χαρτογραφία γίνεται εργαλείο της εξουσίας ή, απλά, εργαλείο εξουσίας.

Η χαρτογραφική παραγωγή που καταγράφεται τον αιώνα του Διαφωτισμού και των Εγκυκλοπαιδιστών χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα από συστηματική παραγωγή γεωγραφικών ατλάντων. Ο συγγραφέας, με ιδιαίτερη επιμέλεια και γνώση του αντικείμενου, αναπτύσσει όλες τις πλευρές αυτής της χαρτογραφίας, που μερικές φορές γίνεται «πολεμική» (Χάρτα του Ρήγα), αλλά και ανακεφαλαιωτική, αφού μεταφέρει αφηγήσεις και καταγραφές μεγάλων γεωγράφων και εξερευνητών όπως ο Livingstone, ο Von Humboldt και ο Bonpland, αλλά και ο La Perouse και ο Cook.

Θα ήθελα να σταθώ λίγο σε αυτό το σημείο για να επισημάνω τον τρόπο με τον οποίο χειραγωγεί και διαχειρίζεται ο συγγραφέας αυτό το τεράστιο σε όγκο και πολυσημίες υλικό, καταφέροντας να μεταφέρει στον αναγνώστη το κλίμα αυτών των «επεισοδίων», που, σαν άλλοι «θλιμμένοι Τροπικοί», συνδιαλέγονται για το προσώπιο και την Περόνα.

Φτάνουμε έτσι στην όλο και μεγαλύτερη ανάπτυξη και κορύφωση της αποικιοκρατίας, η οποία τονίζει τους συνδετικούς κρίκους του τρίπτυχου της επικυριαρχίας: αγορές-κινητικότητα-γεωεποπτεία.

Το μοναδικό αυτό ταξίδι στη γεωγραφία του πολιτισμού μοιάζει να φτάνει στον τελευταίο του σταθμό. Έχοντας αφήσει σε αρχικούς και ενδιάμεσους σταθμούς Μεσοποτάμιους, Φοίνικες και Αιγύπτιους, Έλληνες, Ρωμαίους και Ινδούς, Κεντροαμερικάνους και Κινέζους, Φράγκους, Βυζαντινούς και Βίκινγκς, Μογγόλους και Οθωμανούς, που γνωρίσαμε με οδηγό τον πολιτισμό

της γεωγραφίας, ανακαλύπτοντας μαζί τους τη δύναμη και την ελευθερία κινήσεων που προσφέρει η γνώση της γραφής και της ανάγνωσης του γεωχώρου, αυτής της μεγάλης παγκόσμιας αγοράς, με όλες τις έννοιες του όρου, ο συγγραφέας μάς οδηγεί στη σύγχρονη φάση της εξ αποστάσεως άμεσης, αν αυτό είναι δυνατό, παρατήρησης και καταγραφής του γεωχώρου. Ο Nadar, όταν επιχειρούσε με το αερόστατό του να φωτογραφίσει το Παρίσι, μπορεί να ενέπνευσε ή να εμπνεύστηκε τους γνωστούς μας Χάρτες «a vol d'oiseau», δεν μπορούσε να φανταστεί όμως το σημερινό Google-Earth. Το άνοιγμα της ψηφιακής εποχής, που ο συγγραφέας την τοποθετεί στην τελευταία δεκαετία του 20ού αιώνα, έχει ήδη ξεκινήσει από τις αρχές αυτού του αιώνα, δηλαδή από την εποχή ακόμα της αναλογικής γεωεποπτείας. Το πρόβλημα μοιάζει να μην είναι πλέον η αναζήτηση της ακρίβειας δεκάτων του χιλιοστού για τη μέτρηση του χώρου ή δεκάτων της μοίρας για τον προσδιορισμό του τόπου, αλλά η συστηματική και πλήρης καταγραφή και αποθήκευση της παγκόσμιας γνώσης σε ψηφίδες ελάχιστων διαστάσεων που συναποτελούν αυτό που σήμερα ονομάζουμε ευθαρσώς «ψηφιακή γη», ένα σύστημα δηλαδή, όπως το οριοθετεί και ο συγγραφέας, πλήρους ελέγχου στην απόκτηση, ανάκτηση και οπτικοποίηση των γεωγραφικών δεδομένων.

Τι είναι ακριβώς η ψηφιακή Γη; Ο ορισμός που μας δίνει είναι απλός και σαφής: ο μηχανισμός που επιτρέπει τη διαδικτυακή παροχή πληροφοριών και δεδομένων σχετικά με την τριδιάστατη ψηφιακή απεικόνιση της Γης. Τι σημαίνει αυτό; Μας το εξηγεί με την ίδια σαφήνεια παρακάτω: ισοδυναμεί σε σπουδαιότητα με τις μεγάλες ανακαλύψεις του 15ου και 16ου αιώνα και τις εξερενήσεις του 17ου, 18ου και 19ου. Με την Ψηφιακή Γη του 21ου αιώνα η «γεωγραφική παγκοσμιοποίηση» μπαίνει στην τρίτη φάση της διεύρυνσής της μετά τον 16ο και τον 20ό αιώνα. Και διαπλώνει στη συνέχεια, με ξοφερό σχε-

δόν τρόπο, ότι το σύγχρονο τρίπτυχο με την Ψηφιακή Γη παράγουν, διαχειρίζονται και ελέγχουν οι παγκόσμιες κυριαρχίες σήμερα.

Φτάνοντας στο τέλος αυτού του ταξιδιού, δεν μπορεί να μη διαπιστώσει κανείς ότι οι αναζητήσεις, οι καταγραφές, οι διαπιστώσεις, οι προβληματισμοί και τα ερωτήματα του συγγραφέα για τις συνιστώσες της γεωεποπτείας μάς άνοιξαν έναν κόσμο γνώσης αλλά και μαγείας που κανένας παγκόσμιος ιστός δεν καταφέρνει να υποστηρίξει τόσο συστηματικά και φιλτραρισμένα. Οι συσχετίσεις που τολμά και τεκμηριώνει μεταξύ τεχνολογίας που αναπτύσσουν οι πολιτισμοί και συγκρότηση των κοινωνιών είναι το βασικό συστατικό κυριαρχίας, όταν συνδυάζεται, επιπλέον, με την υπεροχή της τεχνολογίας στην αγορά και την κινητικότητα.

Από τους βηματιστές του Μεγάλου Αλεξάνδρου στο ακούραστο μάτι των δορυφόρων Landsats ή Spots, οι αιώνες που κύλησαν εμπέδωσαν τη γεωεποπτεία ως πρωταρχικό στοιχείο του εκπαιδευτικού και μορφωτικού συστήματός τους, αλλά και της καθημερινότητας, όπως χαρακτηριστικά σημειώνει στα επιλεγόμενά του.

Η απαισιόδοξη αποστροφή της τελευταίας παραγράφου για την ελληνική εκδοχή όλων των παραπάνω μόνο χαριτολογώντας μπορεί να αντιμετωπιστεί.

Έχω την αίσθηση ότι είναι ένα έργο ωριμότητας με το οποίο θα ασχοληθούν πολλοί, και ακόμα περισσότεροι θα το χρησιμοποιήσουν για να βοηθηθούν σε πολλούς τομείς. Συνδυάζοντας την επιστημονική ακρίβεια και τεκμηρίωση με την προσωπική αναζήτηση και αγωνία του ειδικού που αγαπά και πονά το αντικείμενό του, ο συγγραφέας μάς προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία ανάγνωσης και προβληματισμού. Με έναν τρόπο ιδιαίτερο και δημιουργικό, επιλέγοντας και αναδεικνύοντας έτσι διαστάσεις του πολιτισμού μας που για πολλούς, ειδικούς ή όχι, περνούν απαρατήρητες ή επισκιάζονται από άλλες, έδωσε αυτό το αποτελε-

σμα, το οποίο θεωρώ ότι αποτελεί μία από τις σημαντικότερες προσφορές όχι μόνο στις χωρικές αλλά και άλλες επιστήμες.

Νομίζω ότι τα ζητήματα που θέτει δεν είναι χαρτογραφικά με τη στενή έννοια του όρου, αλλά ζητήματα πολιτισμού με την ευρεία έννοια που μπορούμε να δώσουμε στον όρο αυτόν. Θεωρώ ότι ο μίτος που μας οδηγεί σε όλη την ανάγνωση αυτού του βιβλίου είναι η ευρεία ουμανιστική παιδεία του συγγραφέα του και οι μεγάλες δυνατότητες που διαθέτει στη διαχείριση τέτοιου όγκου πληροφοριών.

Κλείνοντας, είμαι σίγουρος ότι θα συμφωνήσετε μαζί μου όταν, αφήνοντας τη φθορά της καθημερινότητας και τις κονσερβοποιημένες και «εύκολες» προσεγγίσεις των ερωτημάτων του πολιτισμού μας και αφεθείτε στη γοητεία που δημιουργεί η τόλμη και το εύρος της συσσωρευμένης γνώσης αυτού του «βιβλίου τσέπης», θα αισθανθείτε πλούσιοι και ευτυχείς από την ανάγνωσή του. Όπως λέει και ο Jack Kerouak, θα περιμένουμε με ενδιαφέρον «το γυρισμό του ταξιδευτή», αφού το βιβλίο αυτό είναι το πρώτο μιας σειράς με τίτλο «Ταξίδια με χάρτες σε τόπους και ουτοπίες».

ΜΥΡΩΝ ΜΥΡΙΑΔΗΣ

Καθηγητής,

Τμήμα Τοπογράφων Μηχανικών,

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο

Θεσσαλονίκης

Κική Καυκούλα

Η περιπέτεια

των κηπουπόλεων.

Κοινωνική και περιβαλλοντική

μεταρρύθμιση

στην Ευρώπη και την Ελλάδα του

20ού αιώνα

University Studio Press,
Θεσσαλονίκη, 2007

Στην ιστορία της πόλης του 20ού αιώνα ο όρος προάστιο, και ενίοτε αυτός της κηπούπολης, περιβάλλεται από απαξία και ταυτίζεται στον κοινό νου με τις μεγάλες μεταπολεμικές επεκτάσεις των πόλεων που αποτέλεσαν αντικείμενο σκληρής κριτικής μετά τη δεκαετία του 1960. Και όμως, τα «προάστια» και οι κηπουπόλεις αποτέλεσαν τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα μια προσπάθεια υλοποίησης ενός οράματος για συλλογική αστική κατοίκηση με αξιοπρέπεια και αλληλεγγύη. Μια προσπάθεια διεκδίκησης ποιότητας ζωής για τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα μέσα από την αρχιτεκτονική και την πολεοδομία. Αυτή την προσπάθεια, τις ιδέες, τις προσδοκίες, τις συνθήκες, τους οικισμούς που κατασκευάστηκαν και τους τρόπους που επηρέασαν την εξέλιξη της ευρωπαϊκής αλλά και της ελληνικής πόλης την περίοδο της άνθησης του φαινομένου, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1930, καταθέτει στην έκδοση αυτή η Κική Καυκούλα.

Το βιβλίο αρθρώνεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο παρουσιάζεται σε πέντε κεφάλαια η ευρωπαϊκή εμπειρία, οι συνθήκες που γέννησαν και γαλούχησαν τις κηπουπόλεις και οι εκφράσεις του μοντέλου στις κυριότερες ευρωπαϊκές χώρες. Το δεύτερο μέρος αποτελείται από επτά κεφάλαια και παρουσιάζει τις εκφράσεις και τις διαφοροποιήσεις του μοντέλου των κηπουπόλεων στην ελληνική πραγματικότητα.

Οι ρίζες της μεταρρυθμιστικής σκέψης στην πολεοδομία, ιδιαίτερα στη Βρετανία τον 19ο αιώνα, αποτελούν το αντικείμενο του πρώτου κεφαλαίου. Παρουσιάζονται συστηματικά οι κινήσεις για την παροχή ικανοποιητικής στέγης στα εργατικά κυρίως στρώματα, κινήσεις που επιχειρήσαν να απαντήσουν στις πιέσεις που δημιούργησε η αύξηση του αστικού πληθυσμού στις ευρωπαϊκές πόλεις εξαιτίας της βιομηχανικής επανάστασης. Από τις κοινότητες του ουτοπικού ή του αγροτικού σοσιαλισμού μέχρι τους πρώτους πρότυπους βιομηχανικούς οικισμούς, και από τα πρώτα προάστια για τα μέλη της μεγαλοαστικής βικτωριανής τάξης μέχρι τις μη κερδοσκοπικές εταιρείες για την κατασκευή φθηνών συνεταιριστικών κατοικιών στα τέλη του 19ου αιώνα, δημιουργείται το υπόβαθρο για τη γέννηση της ιδέας της Κηπούπολης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύσσονται οι ιδέες του Ebenezer Howard, το κοινωνικό όραμά του, οι αρχές σχεδιασμού και το οικονομικό πλαίσιο με το οποίο επιχείρησε να μετατρέψει ένα ουτοπικό όραμα σε πραγματικότητα. Από τις πρώτες κηπουπόλεις της Letchworth (1905) και της Welwyn (1919) μέχρι τις ύστερες περιπτώσεις του Becontree (1939) υπάρχει μια συστηματική παρουσίαση των διαδικασιών υλοποίησης, της κατασκευής και της διαχείρισης των οικισμών, των θεσμικών πλαισίων αλλά και της πολεοδομικής οργάνωσης. Η συγγραφέας δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο κοινωνικό υπόβαθρο της κηπούπολης, στην κοινοτική δομή, την οργάνωση των κοινόχρηστων χώρων και δραστηριοτήτων, στη συνιδιοκτησία της γης, ενώ ταυτόχρονα αναλύει συστηματικά τις αρχιτεκτονικές ποιότητες, την εξέλιξη των μορφών και των τυπολογιών της κατοικίας και των δημόσιων χώρων.

Η εξέλιξη της κηπούπολης στον ευρωπαϊκό χώρο, στη Γαλλία, τη Γερμανία και το Βέλγιο, κατά το μεσοπόλεμο είναι το θέμα του τρίτου κεφαλαίου. Παρουσιάζονται αντι-